

André Aciman

ENIGMATICKÉ
VARIACE

„Pozoruhodné.“
- *The New York Times*

ENIGMATICKÉ
VARIACE

André Aciman

*ENIGMATICKÉ
VARIACE*

#BOKLAB
YOUNG ADULT BY SLOVART

Text © 2019 André Aciman
Translation © 2020 Sylva Ficová
Czech edition © 2020 Nakladatelství Slovart

Kniha vyšla díky finanční podpoře
Ministerstva kultury České republiky.

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této knihy
nesmí být reprodukována v knižní, elektronické ani
jiné podobě, ukládána do databází či rozmnožována
bez předchozího písemného souhlasu vydavatele.

Všechny postavy, místa a události v této knize jsou smyšlené
a jakákoli podobnost se skutečnými osobami, ať již žijícími,
nebo mrtvými, stejně jako se společnostmi, podniky,
událostmi nebo místy je čistě náhodná.

Enigmatické variace

Z anglického originálu *Enigma Variations*, vydaného poprvé v roce 2017
nakladatelstvím Farrar, Straus and Giroux

přeložila Sylva Ficová

Vydalo Nakladatelství Slovart, s. r. o., v Praze
v edici #Booklab v roce 2020

Editorka Marie Iljašenko

Redakce a korektury Jíří Kettner

Sazba Alias Press, s. r. o., Bratislava

Tisk FINIDR, s. r. o., Český Těšín

Vydání první

Cena na obálce je nezávazným doporučením
pro koncové prodejce

ISBN 978-80-7529-882-9

10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

www.slovalt.cz

Pro Susan,
Amor che nella mente mi ragiona

PRVNÍ LÁSKA

Vrátil jsem se kvůli němu.

Tahle slova jsem si zapsal do notesu, když jsem z paluby trajektu konečně zahlédl San Giustiniano. Jen kvůli němu. Ne kvůli našemu domu, kvůli tomu ostrovu, kvůli tátovi ani kvůli tomu výhledu na pevninu, kde jsem v posledních týdnech posledních prázdnin sedával sám v opuštěné normanské kapli a přemýšlel, proč jsem ten nejnešťastnější člověk na světě.

Tohle léto jsem cestoval sám a svou měsíční cestu po pobřeží jsem započal návratem na místo, kde jsem v dětství trávil každé prázdniny. Tu cestu jsem si přál uskutečnit dlouho, a když jsem teď odpromoval, na krátkou návštěvu ostrova nastal ten nejlepší čas. Náš dům před lety vyhořel, a když jsme se pak přestěhovali na sever, nikdo z rodiny nijak nedychtil po tom, aby se na místo vrátil, nemovitost prodal nebo zjistil, co se doopravdy stalo. Prostě jsme ji opustili, zvláště když jsme se dozvěděli, že místní po požáru vydrancovali, co mohli, a zbytek zpustošili. Někteří měli dokonce za to, že nešlo o žádnou náhodu. Podle táty to však byly pouhé spekulace, a zjistit pravdu se nedá jinak než tam jet. Slíbil jsem tedy, že po vystoupení z trajektu nejdřív zahnu doprava, sejdu po známé promenádě kolem velkolepého grandhotelu a penzionů lemu-
jících nábřeží a zamířím přímo k našemu domu, abych tu škodu viděl na vlastní oči. Tak jsem to slíbil tátovi. Sám už na ten ostrov nikdy vkročit nechtěl. Teď už jsem byl muž, a bylo na mně, abych zjistil, co je třeba udělat.

Ale možná jsem se nevracel jen kvůli Nannimu. Vracel jsem se kvůli tomu dvanáctiletému klukovi, kterým jsem před deseti lety byl – i když jsem věděl, že tam ani jednoho z nich nenajdu. Tenhle kluk

byl dnes vysoký a nosil husté nazrzlé vousy, a pokud šlo o Nanniho, ten zmizel úplně a nikdo už o něm neslyšel.

Ostrov jsem si pořád pamatoval. Pamatoval jsem si, jak vypadal ten poslední den, necelý týden před začátkem školy, kdy nás táta odvezl na zastávku trajektu a pak stál na molu a za řinčení kotevního řetězu nám mával, zatímco loď se skřípěním couvala, a on stál nehybně na břehu a pořád se zmenšoval, až už jsme ho neviděli. Jak měl každý podzim ve zvyku, zůstal na ostrově o týden až deset dní déle, aby se ujistil, že je dům řádně zamčený, elektřina, voda i plyn vypnuté, nábytek zakrytý a místní pomocníci na ostrově dostali zapláceno. Určitě mu nevadilo, že na trajektu, který je odveze zpátky na pevninu, odjíždí i jeho tchyně se svou sestrou.

Jenže jakmile starý trajekt o deset let později dofuněl a já došlápl na pevnou zem, místo doprava jsem zabočil doleva a vydal se nahoru dlážděnou cestou vedoucí ke starobylému městečku San Giustiniano Alta na vrcholku kopce. Miloval jsem ty úzké uličky, propadlé kanály a staré cesty, miloval jsem tu uklidňující vůni kávy z pražírny, která mě teď vítala zdánlivě stejně, jako když jsem s matkou chodíval na pochůzky nebo když jsem se ty poslední prázdniny po návštěvě domácího učitele řečtiny a latiny každé odpoledne vydával na dlouhou cestu domů. San Giustiniano Alta, na rozdíl od modernějšího San Giustiniano Bassa, leželo vždycky ve stínu, i když na nábřeží nesnesitelně páliло slunce. Večer, když už se vedro a vlhkost nedaly snést, jsem tam často zašel s tátou na zmrzlinu do Caffè dell'Ulivo, kde se posadil naproti mně se sklenicí vína a povídal si s lidmi z města. Všichni ho znali, měli ho rádi a považovali ho za *un uomo molto colto*, velmi učeného muže. Jeho chabá italština byla říznutá španělskými slovy, jež se snažil vyslovovat s italským přízvukem. Přesto mu všichni rozuměli, a když si nemohli pomoci a museli ho opravit a zasmát se některému z jeho zvláštních makarónských výrazů, s chutí se zasmál s nimi. Říkali mu *dottore*, a i když všichni věděli, že žádný doktor není, nebylo neobvyklé, že ho někdo požádal o lékařskou radu, už proto, že pokud šlo o zdravotní záležitosti, jeho názoru věřil každý víc než místnímu lékárníkovi, který se rád vydával za městského lékaře. Signor Arnaldo, majitel kavárny, měl chronický kašel, holič trpěl ekzémem, a můj soukromý

učitel, professore Sermoneta, který se často k večeru v kavárně objevil, se vždycky obával, že mu jednu vezmou žlučník – otci se svěřovali všichni, včetně pekaře, který mu rád ukazoval modřiny na pažích a ramenou od své mrzuté ženy, jež ho prý začala podvádět už o svatební noci. Někdy táta vyšel z kavárny, aby svůj názor sdělil v soukromí, pak odhrnul závěs z korálků, vešel zase dovnitř a posadil se zpátky na své místo, s lokty opřenými o stůl a vypitou sklenicí mezi nimi, upřeně se na mě díval a vždycky mi říkal, že s tou zmrzlinou nemusím spěchat, protože bychom pořád stihli vyjít až k opuštěnému hradu, kdybych chtěl. Noční hrad s výhledem na vzdálená světla na pevnině byl naším oblíbeným místem, kde jsme mlčky sedávali u zřícených hradeb a sledovali hvězdy. Sbírali jsme tak vzpomínky na *den, který přijde*, říkával. Jaký den? ptal jsem se, abych ho poškádlil. *Však víš který*. Podle matky jsme byli z jednoho těsta. Měl jsem stejné myšlenky jako on a jeho napadaly ty moje. Někdy jsem měl strach, že mi je může číst, už když se dotkne mého ramene. Matka říkala, že jsme jeden člověk. Naši dva dobrmani Gog a Magog měli rádi jen tátu a mě, matku ani mého staršího bratra, který s námi přestal trávit prázdniny už před několika lety, nemuseli. Od všech ostatních se odvraceli a vrčeli, když se člověk dostal moc blízko. Lidé z města věděli, že si mají držet odstup, ale psi byli vycvičení, aby nikoho neobtěžovali. Mohli jsme je uvázat k noze stolu před Caffè dell'Ulivo, a dokud na nás viděli, leželi pokorně jak ovečky.

Při zvláštních příležitostech jsme se s tátou po zastávce na hradě nevydali dolů k přístavišti, ale vrátili se do města, a protože jsme uvažovali podobně, zastavili jsme se ještě na jednu zmrzlinu. „Řekne, že tě rozmazluje.“ „Ještě jednu zmrzlinu a ještě jednu sklenku vína,“ řekl jsem. Přikývl a věděl, že nemá smysl si to odírat.

Naše noční procházky, jak jsme jim říkali, byly jediné chvíle, kdy jsme spolu trávili čas sami. Bez táty plynuly celé dny. Brzy ráno si chodíval zaplavat, po snídani pak zamířil na pevninu a vracel se večer, někdy úplně posledním trajektem pozdě v noci. I když jsem spal, rád jsem poslouchal, jak s křupáním přichází po šterkové cestě k našemu domu. Znamenalo to, že se vrátil a svět je zase v pořádku.

To jaro vrazila mezi mou matku a mě tvrdý klín špatná závěrečná známka z latiny a řečtiny. Vysvědčení přišlo koncem května, několik

dní předtím, než jsme se nalodili na trajekt do San Giustiniana. Celá cesta lodí byla jedna hlučná, nekonečná tiráda a kárání mělo podobu facek, zatímco táta se mlčky opíral o zábradlí, jako by čekal na vhodný okamžik, kdy zasáhne. Jenže matka nebyla k zastavení, a čím víc ječela, tím víc jí na mně vadilo všechno ostatní, od toho, jak si sedám ke knížce, přes moje písmo až po mou naprostou neschopnost odpovídat přímo, kdykoli se mě někdo zeptal, co si myslím o tomhle nebo o tantom – vyhýbavý, věčně vyhýbavý –, a když se to tak vezme, proč vlastně na světě nemám ani jednoho kamaráda, ani ve škole, ani na pláži, nikde, proč se, pro lásku boží, o nic ani o nikoho nezajímám? – co to se mnou je? ptala se matka a snažila se přitom seškrábnout trochu zaschlé čokoládové zmrzliny, která mi ukápla na košili, když jsem si šel před nástupem na loď s tátou koupit kornout. Byl jsem přesvědčený, že s těmi projevy nesouhlasu čekala kdovíjak dlouho, a díky mé zpackané zkoušce z latiny a řečtiny jim mohla dát konečně průchod.

Abych ji ukonejšil, slíbil jsem, že budu přes léto pilněji pracovat. Pracovat? Se mnou je práce úplně ve všem, prohlásila matka. V jejím hlase bylo ten den tolik hněvu, že to až hraničilo se zřejmým opovržením, zvláště když svůj vztek prokládala ironií, a nakonec vyletěla na otce: „A tos mu chtěl koupit pero značky Pelikan!“

Babička a její sestra, které s námi ten den byly na trajektu, se samozřejmě postavily na její stranu. Táta neřekl ani slovo. Obě nesnášel – říkal jim semetrika a supersemetrika. Věděl, že jakmile by matku požádal, aby ztišila hlas nebo mírnila své kárání, hned by jí přizvukovaly, což by ho jen vytočilo a přimělo, aby na obě, pokud ne na všechny tři, vyjel, a v tu chvíli by mu daly mlčky na vědomí, že se raději vrátí trajektem zpět na pevninu, než aby trávily léto v našem domě. Za ty roky jsem ho viděl vybuchnout jen jednou nebo dvakrát a poznal jsem, že se snaží udržet a nepokazit nám výlet. Když mi matka vytýkala, že trávím příliš mnoho času se svou pitomou sbírkou známek, jen několikrát na znamení souhlasu kývl. Když ale konečně řekl něco, aby změnil téma a trochu mě rozveselil, otočila se na něj a zaječela, že se mnou ještě neskončila. „Některí cestující na nás začínají civět,“ řekl táta nakonec. „Ať si civí, nechám toho, až skončím.“ Nevím proč, ale najednou mě při tom jejím vehementním ječení napad-

lo, že ve skutečnosti ventiluje svou potlačovanou zlost na něj, aniž by na něj útočila. Stejně jako řeční bohové věčně bojující prostřednictvím smrtelníků, které využívali jako pěšáky, hučela do mě, aby vyřídila jeho. Muselo mu dojít, co dělá, protože když se na mě matka nedívala, usmál se, jako by chtěl říct: *Tedť to vydrž. Večer si spolu vyrazíme na zmrzlinu a za vzpomínkami ke hradu.*

Když jsme toho dne vystoupili z trajektu, matka se mi to snažila zoufale vynahradit a mluvila se mnou tak mile a přátelsky, že jsme se brzy usmířili. Ve skutečnosti jsem však neutrpěl jedovatými slovy, která si přála nevyslovit a na která jsem nikdy nezapomněl. Utrpěla naše láska: vytratila se z ní laskavost a spontánnost a najednou byla chtěná, vědomá, žalostná. Ji potěšilo, že ji mám pořád rád, a mě zase to, jak ochotně jsme se oba nechali obalamutit. Uvědomovali jsme si, že se snažíme vzájemně potěšit, což naše přiměřití ještě posílilo. Museli jsme však cítit, že pokud jsme se nechali tak snadno ukonejšit, z naší lásky nezbylo nic víc než její odvar. Častěji mě objímala a já jsem po objetí toužil. Svě lásce jsem však nevěřil a z toho, jak se na mě dívala, když si myslela, že ji nevidím, jsem poznal, že jí nevěří ani ona.

S tátou to bylo jiné. Na našich nočních procházkách jsme mluvili o všem. O velkých básnících, o rodičích a dětech a o tom, proč je napětí mezi nimi nevyhnutelné, o jeho otci, který zemřel při auto-nehodě několik týdnů před mým narozením a jehož jméno nosím, o lásce, kterou zažijeme jen jednou za život, a pak už nikdy není tak spontánní ani impulzivní, a nakonec, jakoby zázrakem, protože se to netýkalo latiny a řečtiny ani mé matky ani semetriky a supersemetriky, o Beethovenových *Variacích na Diabelliho*, které to jaro objevil a o kterých zatím nikomu kromě mě nevyprávěl. Schnabelovu nahrávku si pouštěl každý večer, takže jeho klavír zněl celým domem a stal se soundtrackem toho roku. Mně se líbila šestá variace, tátovi devatenáctá, dvanáctá byla promyšlená, a třiadvacátá, no, třiadvacátá byla nejspíš tou nejživější, nejzábavnější věcí, jakou Beethoven kdy složil, řekl. Pouštěli jsme si ji tak často, až nás matka prosila, abychom toho nechali. Dobíral jsem si ji a místo toho si tu variaci pobrukoval, což nás s tátou rozesmálo, ale matce jsme se nesmáli. Cestou do kavárny jsme si zkrátka vybrali číslo od jedné do čtyřiadvaceti

a každý musel říct, co si o té variaci, včetně Diabelliho tématu, myslí. Někdy jsme si cestou k hradu zpívali slova k dvaadvacáté variaci na téma *Dona Giovanniho*, která mě táta naučil už dávno předtím. Když jsme však vystoupali na vrchol, tiše jsme stáli a vždy jsme se shodli, že nejkrásnější ze všech je variace třicátá první.

Na Beethovena a na to ječení na lodi jsem myslel, když jsem šel uličkou nahoru. Nic z toho jsem nezapomněl. Ihned jsem poznal starou lékárnu, ševcovskou dílnu, zámečnictví i holičství se dvěma odřenými skládacími židličkami, dosud vyspravenými koženými proužky, které našli kdovíjak dlouho předtím, než jsem přišel na svět. Když jsem to ráno pokračoval do kopce a zahlédl už cíp opuštěného hradu, ucítil jsem ve vzduchu silnou vůni pryskyřice, která se ke mně linula dřív, než jsem vůbec došel k truhlářské dílně v ohybu uličky Sant'Eusebio. Ten pocit se nezměnil, nikdy se nezmění. Dílna i s bytem truhláře nad ní stála dva kroky od těžkopádného obrubníku vybíhajícího z rohové budovy. Vzpomínka na vůni ve mně probudila náznak strachu a znepokojení, jež mi teď přišlo stejně vzrušující jako tehdy, i když jsem tu zneklidňující směsici strachu, studu a vzrušení ani po deseti letech nedokázal pojmenovat. Nic se nezměnilo. Snad jsem se nezměnil já. Nevěděl jsem, jestli jsem zklamaný, nebo mě těší, že jsem z toho nevyrostl. Stahovací roleta truhlářovy dílny byla zamčená, a třebaže jsem tam stál a snažil se přijít na to, kolik toho zmizelo od doby, kdy jsem tam byl naposled, zjistil jsem, že v hlavě neudržím ani jedinou myšlenku. Dokázal jsem se soustředit jen na fámy, které jsme od vyhoření domu slýchali.

Vrátil jsem se k holičství, protáhl půlku těla závěsem z korálků a zeptal se jednoho ze dvou holičů, jestli neví, co se stalo s tím truhlářem odvedle.

Holohlavý holič, který seděl na jedné ze dvou velkých židlí, sklopil noviny, a než se vrátil ke čtení, utrousil jediné slovo: „*Spartito*, zmizel.“ Nic víc neřekl.

Neví kam? Nebo jak? Nebo proč? zeptal jsem se.

Odpovědí mi bylo krátké pokrčení ramen naznačující, že neví, je mu to fuk a nebude to říkat nějakému dvacetiletému klukovi, který zabloudil do jeho podniku a moc se ptá.

Poděkoval jsem mu, otočil se na patě a pokračoval nahoru do kopce. Překvapilo mě, že mě signor Alessi nepozdravil ani nepoznal, i když mě za všechna ta léta, jež jsem tu trávil, bůhví kolikrát stříhal. Asi nemá smysl mu něco říkat.

Chvilí trvalo, než mi došlo, že mě na ostrově nepoznal nikdo. Zjevně jsem se od svých dvanácti let hodně změnil, nebo jsem v tom dlouhém plášti do deště, s plnovousem a s tmavozeleným tlumokem na zádech vypadal úplně jinak než ten kluk s ostře řezanými rysy, kterého si všichni pamatovali. Hokynář, majitelé dvou kaváren na náměstíčku u kostela, řezník a především pekař, jehož čerstvě upečený chleba voněl v postranní uličce, a když jsem odpoledne odcházel od učitele latiny a řečtiny a umíral hladu, vznášel se v ní jako požehnání – nikdo z nich mě nepoznal a nevěnoval mi druhý pohled. Ani ten starý jednonohý žebrák, co přišel o nohu za války při nehodě lodi a seděl na svém obvyklém místě u hlavní kašny na náměstí, nepoznal, kdo jsem, když jsem mu hodil pár drobných. Ani mi nepoděkoval, což mu vážně nebylo podobné. Na jednu stranu jsem vůči San Giustinianu a jeho obyvatelům pocítil sílící opovržení, na druhou mě zrovna nermoutilo, že už mi na tom městě nezáleží. Nejspíš jsem je hodil za hlavu a ani si to neuvědomil. Snad jsem byl v tomhle jako mí rodiče a bratr. Nemá smysl se vracet.

Cestou z kopce dolů jsem se rozhodl, že dojdu k místu, kde měly být vykotlané základy našeho domu, pokud možno zhodnotím jeho stav, promluvíím se sousedy, kteří mě viděli dospívat, a pak zamírím na večerní trajekt. Měl jsem sice v úmyslu zastavit se u svého starého učitele, ale tu schůzku jsem odkládal. Pořád jsem si ho pamatoval jako nevrlého, nedůtklivého chlapíka, který měl pro kohokoli, natož pro svoje žáky, zřídka kdy laskavé slovo. Táta navrhoval, abych si zamluvil pokoj v penzionu u přístavu pro případ, že budu chtít na ostrově zůstat přes noc. Už při své zbrklé procházce starým městem jsem však vycítil, že moje návštěva nepotrvá víc než pár hodin. Otázkou bylo, kde strávím zbytek dne, než nastoupím na zpáteční trajekt.

A přece jsem to tady míval vždycky moc rád, od těch tichých rán, kdy se člověk probudil s výhledem na jasnou a klidnou oblohu, jež se nezměnila od dob, kdy se tu usadili Řekové, po zvuk kroků táty,

který se v rozporu s běžnou praxí jedno všední odpoledne náhle a neohlášeně vrátil z pevniny, a nám všem samou radostí poskočila srdce. Vítr tehdy nepohnul ani lístečkem. Z mé postele bylo vidět na kopce, z obývacího pokoje na moře, a když se za chladnějších dnů otevřely okenice v jídelně, mohli jsme vyjít na terasu a dívat se do údolí a za ním na mlžné obrysy kopců na pevnině za mořem.

Při odchodu ze starého města mě zasáhla oslepující skvrna světla, která se hnala přes pole k promenádě a k pableskujícímu moři za ním. To ticho jsem miloval. Tak dlouho jsem snil o tom, že se vrátím. Všechno mi bylo povědomé, nic se nezměnilo. A přece mi všechno přišlo vzdálené, rozcupované, nedosažitelné, jako by něco ve mně nedokázalo zaregistrovat, že tohle všechno je skutečné, že tolik z těch věcí mi kdysi patřilo. Cesta k našemu domu, včetně zkratky, kterou jsem si „vymyslel“ jako kluk a kterou jsem si dnes ani za nic nechtěl nechat ujít, byla přesně taková, jako když jsem tudy šel naposled. Vzpomněl jsem si na procházku opuštěným vonným hájem citrusů, kterým tu říkají *lumie*, za nímž bylo pole vlčích máků a nakonec tichá, vypleněná normanská kaple, kde jsem trávil víc času než kdekoli na světě, s ohromným soklem obrostlým bodláčím a porostem, který byl teď stejně vyprahlý jako tehdy, a jako vždy se seschlými pozůstatky výkalů divokých psů a holubím trusem na podlaze.

Z vědomí, že náš dům už tu není, že všichni, kdo v něm žili, jsou pryč, že život na začátku léta už tu nikdy nebude stejný, mě píchlo u srdce. Připadal jsem si jako bázlivý duch, který se sice ve městě vyzná, ale už ho tam nikdo nechce a nikdo mu nevěnuje pozornost. Nečekají na mě rodiče a nikdo mi nedá stranou dobroty, až se po plavání vyhladovělý přizenu domů. Všechny naše rituály se rozpadly a vyprázdnily. Tady už mi léto nepatřilo.

Čím víc jsem se blížil k našemu domu, tím víc jsem se začínal děsit pohledu na to, co s ním provedli. Pouhá myšlenka na požár a rabování, a zejména na rabování, ve mně probudila démona lítosti, hněvu a zášti namířené nejen vůči všem, kteří tu žijí, ale i vůči nám samotným, jako by neschopnost zabránit drancování a vandalismu údajných přátel a sousedů tížila naše svědomí víc než to jejich. „Nedělej ukvapené závěry,“ varoval mě táta, „a hlavně se nehá-

dej.“ Takový byl. Mně to bylo jedno. Ochotně bych všechny vlácel k soudu, bohaté, chudé, sirotky, vdovy, mrzáky i válečné invalidy.

Ze všech místních obyvatel jsem si přál vidět jen jednoho, a ten zmizel, *sparito*. To už jsem věděl. Tak proč se na něj vůbec vyptávat? Abych viděl, jak budou reagovat? Abych si připomněl, že jsem si ho nevymyslel? Že tu skutečně kdysi žil? Že stačilo se na něj zeptat v holičství, a až by se po něm ptalo dost lidí ve všech úzkých dlážděných uličkách městečka San Giustiniano Alta, nakonec by se objevil, jen protože volali jeho jméno?

Proč by si mě měl pamatovat? Znal mě jako dvanáctiletého kluka; teď mi bylo dvaadvacet a měl jsem plnovous. A přece jsem za ty roky nezapomněl na tu sílící úzkost, jež se mě zmocnila pokaždé, když jsem se bál a zároveň doufal, že na něj na pláži nebo ve městě narazím. Nedoufal jsem ve skutečnosti, že právě to pocítím, až dnes ráno dojdu k jeho dílně? Ten strach, tu paniku, to stažené hrdlo jako kdysi, které mohlo uvolnit jen vzlyknutí a které se sevřelo, už když se na mě zadíval déle, než jsem mohl snést. Upřeně se dívá, až vás to rozciluje a chcete si jen najít nějaké klidné místo, kde byste se mohl vyplakat, protože kvůli ničemu jinému, ani kvůli propadnutí ze zkoušky z latiny a řečtiny, ani kvůli tomu, že na vás někdo zle ječí, se necítíte tak zbitý a zničený. Všechno jsem si to pamatoval. Zvlášť tu touhu plakat a touhu vidět ho, protože to čekání a doufání bylo nesnesitelné, to, jak jsem si přál všechno na něm nenávidět, protože stačil jeho letmý pohled, a najednou jsem byl naprosto vystresovaný a nemohl jsem se usmívat ani smát a nic mi nedělalo radost.

Poprvé jsem ho potkal, když jsem byl s matkou. Nečekal, až ho představí, a hned řekl: „Ty budeš Paolo,“ a rozčuchal mi vlasy.

Když jsem se na něj vyplašeně podíval, abych dal najevo údiv, jak to ví, bujaře odpověděl: „To ví každý.“ Pak jako by si vzpomněl: „Možná z pláže,“ řekl.

Věděl jsem, že se jmenuje Giovanni, stejně jako jsem věděl, že mu všichni říkají Nanni. Viděl jsem ho na pláži, v letním kině u kostela a večer mnohokrát u Caffè dell'Ulivo. Musel jsem se ovládat,

abych neprozradil, jak mě těší zjištění, že muž, v jehož případě bych přísahal, že mě má za naprostého nýmanda, nejenže zná moje jméno, ale vlastně stojí pod mojí střechou.

Na rozdíl od něj jsem nedal najevo, že ho znám. Matka mi ho představila se známkou ironie v hlase, jež měla znamenat: *Signora Giovanniho určitě znáš.*

Zavrtěl jsem hlavou, a dokonce se mi podařilo předstírat rozpaky z toho, že neznám jeho jméno.

„Signora Giovanniho zná přece každý,“ trvala na svém matka, jako by mě pobízela, abych si ze slušnosti vzpomněl. Jenže já se nedal.

Podal mi ruku. Potřásl jsem jí. Vypadal mladší a měl o něco méně tmavou pleť, než jsem si pamatoval. Byl vysoký a štíhlý a táhlo mu na třicet. Nikdy předtím jsem ho neviděl zblízka. Oči, rty, tváře, čelist. Trvalo by mi roky, než bych přišel na to, čím přesně mě všechny jeho rysy zarážely.

Matka ho na návrh otce požádala, aby přišel zrenovovat starý roletový sekretář a dva rámy na obrazy z minulého století.

Přišel jedno červnové ráno a na rozdíl od běžných zvyklostí přijal limonádu, kterou mu nabízela. Všichni ostatní, kteří k nám chodili – švadlena, poslíčci, čalouník –, si vždycky řekli o vodu. Dávali tak najevo, že nám nic nedluží a nechtějí nic než sklenici vody, kterou jsme jim v parném letním dni postavili na stůl, a svou mzdu a nezbytný vděk si zaslouží.

To ráno v našem domě stál Nanni tak blízko, až mě něco nedefinovatelného v jeho obličejí zarazilo a rozrušilo do té míry, jako když po mně jednou chtěli, abych před celou školou, učiteli, rodiči, vzdálenými příbuznými, hostujícími hodnostáři a celým světem recitoval báseň. Nemohl jsem se na něj ani podívat. Měl příliš jasné oči. Nevěděl jsem, jestli se jich chci dotknout, nebo se v nich ztratit.

Když mluvil s matkou a občas se podíval mým směrem, jako by ze mě chtěl vytáhnout můj názor, snažil jsem se mu ten upřený pohled oplatit. Jenže dívat se do jeho očí bylo jako dívat se ze strmého, rozeklaného útesu vedoucího ke vzdouvajícímu se zelenému oceánu pod vámi – přitahoval vás, říkal vám, ať se nebráníte, ale zároveň vás varoval, ať necívíte, takže jste se nikdy nemohli dívat dost dlou-

ho na to, abyste zjistili, proč chcete pořád tak zírat. Jeho oči ve mně nebudily jen strach. Znepokojovaly mě, jako bych pohledem do nich riskoval nejen to, že ho urazím, ale prozradím o sobě i nějaké zlo-
věstné, ostudné tajemství, které odhalit nechci. I když jsem se pokusil jeho pohled opřevzat, abych se ujistil, že není tak hrozivý, jak jsem se bál, musel jsem očima uhnout. Měl tu nejkrásnější tvář, jakou jsem kdy viděl, a já neměl dost odvahy, abych se na ni podíval.

A přece mi pokaždé, když odvrátil zrak od matky směrem ke mně, také říkal, že ačkoli je mnohem starší a prokoukl mě, mohli bychom si být rovni, že mě nesoudí, že mnou neopovrhne, že ho zajímá, co bych o tom nábytku řekl, i když tam jen mlčky stojím a snažím se zastírat, jak silný mám pocit nedostatečnosti.

Proto jsem se podíval jinam.

I když ani to nešlo.

To poslední, co jsem chtěl, bylo působit vyhybavě, zvlášť když v tom pokoji byla matka.

Ve tváři kypěl zdravím a měl na ní lehký ruměnek, jako by si byl právě zaplavat. Jeho vyrovnaný a vstřícný úsměv, kterým vyjadřoval své myšlenky či pochybnosti ohledně sekretáře, prozrazoval člověka, jímž jsem chtěl jednou být. S jakou radostí jsem se díval na jeho tvář a doufal, že budu jako on! Kdyby tak mohl být můj kamarád a něco mě naučit. Jiný vztah jsem si představit neuměl.

Matka ho chtěla do obývacího pokoje zavést, ale už uhodl, kde je, hned si stolku s oblými křivkami všiml, otevřel ho a bez dovolení začal chvatně vyndávat dva tenké, vrzající, ale neobvykle dlouhé šuplíky. Než se člověk nadál, sáhl do takto vzniklého otvoru, vsunul dlaň do vyvýšeniny sekretáře, šátral v ní, dokud nenašel skrytou prohlubeň, a po troše úsilí vylovil tajnou skříňku se zakřivenými rohy, jež odpovídala tvaru samotného kulatého stolku. Matka zatajila dech. Jak věděl, že ta skříňka existuje? zeptala se. Skvělí truhláři, obvykle ze severu, případně Francouzi, řekl, vždycky rádi ukazovali, že umějí vytvořit tajné prostory na těch nejméně přístupných místech: čím menší kus nábytku, tím tajuplnější a důvtipnější úkryt. A musí jí ukázat ještě něco, o čem pravděpodobně neví. „Copak, signore Giovanni?“ Trochu nadzvedl sekretář a ukázal jí skryté panty.